

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Юридичний факультет
Кафедра приватного права та соціального забезпечення

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
ОК 23. ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО
(обов'язковий)

Реалізується в межах освітньої програми ***Право***
за спеціальністю ***081 «Право»***
на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти

Суми 2026

Розробники:

(підпис)

Вікторія СТРЕЛЬНИК, к.ю.н., доцент
(прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

(підпис)

Валентина НЕЖЕВЕЛО,
доктор філософії за спеціальністю 081 Право
(прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

Розглянуто, схвалено
та затверджено на
засіданні кафедри
приватного права та
соціального
забезпечення

протокол від 29.05.2026. № 18

Завідувач
кафедри

(підпис)

Вікторія
СТРЕЛЬНИК
(прізвище, ініціали)

Погоджено:

Гарант освітньої програми

(підпис)

Олег РОГОВЕНКО
(ПІБ)

Декан факультету,
де реалізується освітня програма

(підпис)

Марина КУЗНЕЦОВА
(ПІБ)

Рецензія на робочу програму(додається) надана:

Віта ТКАЧЕНКО
(ПІБ)

Марина КУЗНЕЦОВА
(ПІБ)

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

(підпис)

(ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 19.06 2026 р.

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ			
1.	Назва ОК	ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО	
2.	Факультет/кафедра	Юридичний факультет, кафедра приватного права та соціального забезпечення	
3.	Статус ОК	Обов'язковий	
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для (заповнюється для обов'язкових ОК)	Освітньо-професійна програма «Право» за спеціальністю 081 «Право»	
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркових ОК)		
6.	Семестр та тривалість вивчення	Денна форма навчання: 7 (осінній семестр), 15 тижнів, залік 8 (весняний семестр), 15 тижнів, іспит	
7.	Кількість кредитів ЄКТС	5 кредитів ЄКТС	
8.	Загальний обсяг годин для <u>денної форми</u> навчання та їх розподіл – 150 годин	Контактна робота(заняття)	Самостійна робота
		Лекційні :	Практичні /семінарські :
		Осінній семестр - 16 годин	Осінній семестр - 14 годин
		10 годин	10 годин
	Осінній семестр – 60 годин для заочної форми - 150 годин	Весняний семестр – 14 годин	Весняний семестр – 30 годин
			130 годин
	Весняний семестр – 90 годин		Весняний семестр – 46 годин
9.	Мова навчання	Державна (українська)	
10.	Викладачі/Координатори освітнього компонента	Стрельник Вікторія Валеріївна, доцент кафедри приватного права та соціального забезпечення Години консультацій – кожного понеділка о 12.45, кабінет 109 г Нежевело Валентина Вікторівна, доктор філософії за спеціальністю 081 Право, доцент кафедри приватного права та соціального забезпечення . Години консультацій – кожного понеділка о 12.15, кабінет 109 г	
11.1	Контактна інформація	viktoriastrelnyk@gmail.com valentina_tsurkan.27@ukr.net	
11.	Загальний опис освітнього компонента	«Екологічне та земельне право» є дисципліною, що спрямована на підготовку фахівців у сфері права. Здобувачі вищої освіти отримують теоретичні знання та практичні навички у сфері правового регулювання екологічних та земельних відносин. Фахівці даної сфери володіють знаннями з правового регулювання відносин з охорони навколишнього середовища, створення умов екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів, їх збереженню та відновленню, реалізацією прав на землю, врегулювання земельних правовідносин, охорони земель та відповідальності в сфері земельних правовідносин. Після завершення вивчення дисципліни «Екологічне та земельне право» здобувачі освіти можуть вільно оперувати основними категоріями екологічного та земельного права, характеризувати сутність природоохоронних та земельних правовідносин, використовувати практичні навички при вирішенні конкретних життєвих ситуацій.	

12.	Мета освітнього компонента	<i>Мета освітнього компонента:</i> оволодіння здобувачами вищої освіти основними теоретичними аспектами правового регулювання екологічних та земельних відносин; сформувати навички тлумачення та застосування екологічного та земельного законодавства при вирішення практичних завдань.
13.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Освітній компонент базується на таких курсах, як Загальна теорія та філософія права, Конституційне право, Адміністративне право, Цивільне право. Освітній компонент є основою для таких курсів, як Актуальні проблеми екологічного та земельного права, Правова обізнаність у сфері ведення агробізнесу,
14.	Політика академічної доброчесності	Політика академічної доброчесності в Сумському національному аграрному університеті ґрунтується на базових цінностях і принципах чесності, відповідальності, справедливості, поваги, довіри, прозорості, персональної відповідальності та нетерпимості до порушень академічної доброчесності. Норми, що формують політику академічної доброчесності в СНАУ, закріплені у таких внутрішніх документах: Кодекс академічної етики та академічної доброчесності СНАУ (https://surli.cc/qusnwa); Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в СНАУ (https://surl.li/tjraux); Положення про використання штучного інтелекту у СНАУ (https://surl.li/zkvosb). Перевірка робіт на ознаки академічного плагіату здійснюється за допомогою систем StrikePlagiarism.com. Обов'язковій перевірці підлягають кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти, рукописи дисертацій, монографій, підручників, посібників та статей; інші роботи перевіряються вибірково. Використання ШІ допускається як допоміжного інструменту для пошуку, структурування, редагування, перекладу чи попереднього аналізу інформації. При цьому автор має зберігати особисте авторство, критично перевіряти згенерований зміст, не подавати результати роботи ШІ як власний науковий результат та зазначати факт його істотного використання. Недоброчесним вважається використання ШІ для повного чи часткового виконання завдань замість здобувача, генерації недостовірних джерел, фальсифікації даних, обходу перевірки на унікальність, а також подання згенерованих результатів як власних без належного розкриття. В університеті формується нульова толерантність до академічної недоброчесності. За порушення цих норм здобувачі освіти притягуються до відповідальності згідно із Законом України «Про академічну доброчесність», спеціальними законами у сфері освіти і науки та внутрішніми нормативними документами СНАУ.
15.	Посилання на курс у Moodle	Осінній семестр – https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=2222 Весняний семестр - https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=2385
16.	Ключові слова	Об'єкти правового регулювання екологічного та земельного права, право власності на природні об'єкти, право природокористування, охорона земель, правовий режим використання земель, категорії земель, відповідальність за злочини проти довкілля.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК 23. Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК 23										Як оцінюється РНД
	ПРН1	ПРН3	ПРН4	ПРН9	ПРН12	ПРН13	ПРН17	ПРН18	ПРН20	ПРН21	
ДРН1. Розуміти базові теоретико-правові підходи, на основі яких здійснюється тлумачення і застосування засад екологічного законодавства		X						X		X	Проведення модульного контролю
ДРН2. Аргументовано мислити, спираючись на набуті теоретичні знання, виокремлювати та аналізувати коло відносин, які регулюються нормами екологічного права	X			X		X			X	X	тематична дискусія, аналіз конкретних ситуацій (Case-study)
ДРН3. Самостійно застосовувати відповідні положення актів чинного законодавства та матеріали судової практики при розв'язанні ситуаційних завдань в межах запропонованої конкретної практичної ситуації.			X		X			X			Аналіз конкретних ситуацій (Case-study)
ДНР 4. Вміти робити презентації, вільно викладати	X							X	X		

думки під час публічних виступів, використовуючи юридичну лексику з застосуванням основних понять екологічного права											тематична презентація-захист
ДРН 5. Самостійно готувати тексти та доповіді за умов дотримання норм професійної етики та доброчесності з публічною апробацією результатів досліджень.		X				X	X			X	перезентація-захист
ДРН 6. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя, підвищення рівня власної професійної кваліфікації та конкурентоздатності.				X		X				X	тематична дискусія

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМОПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Осінній семестр 7 семестр					
Тема 1. Земельне право в правовій системі України. 1. Поняття і предмет сучасного земельного права України. 2. Принципи земельного права України. 3. Функціональне призначення земельного права України. 4. Методи в земельному праві України. 5. Система і структура земельного права України. 6. Співвідношення та взаємодія земельного права з іншими галузями правової системи України. 7. Земельне право України в юридичній науці України. 8. Джерела земельного права України.	2/2	2/2		6/10	1-3

Тема 2. Права на землю в Україні. 1. Поняття та види прав на землю в Україні. 2. Підстави та порядок набуття і реалізації прав на землю України. 3. Підстави припинення прав на землю в Україні. 4. Юридичні гарантії здійснення прав на землю в Україні. 5. Право на оренду землі. 6. Право на постійне користування землею. 7. Право на земельні сервітути. 8. Право на користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). 9. Право на користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).	2/2	2/2		6/10	1-4	2
Тема 3. Регулювання земельних правовідносин органами державної влади та місцевого самоврядування в Україні 1. Поняття, правові засади, форми, методи та межі державного і самоврядного регулювання земельних відносин в Україні в ринкових умовах. 2. Система органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних правовідносин. 3. Функції органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних відносин .	2	2		2/20	1-4	
Тема 4. Правова охорона земель в Україні . 1. Методологічні, конституційні і законодавчі основи правової охорони землі в Україні. 2. Поняття, зміст, мета і завдання правової охорони землі як основного національного багатства України. 3. Правові форми охорони земель в Україні. 4. Об'єкти, суб'єкти правової охорони земель	2	2		6/20	1-4	
Тема 5 Юридична відповідальність в земельному праві України . 1. Методологічні, теоретичні, конституційні і законодавчі основи юридичної відповідальності в земельному праві України. 2. Поняття та види юридичної відповідальності в земельному праві України. 3. Правові підстави юридичної відповідальності в земельному праві України	2/2	2/2		2/10	1-4	
Тема 6. Поняття юридичні ознаки, види та функціональне використання сільськогосподарських земель як об'єкта земельних правовідносин. План	2/2	2/2		2/20	1-4	

1. Право власності на сільськогосподарські землі.					
2. Права на користування сільськогосподарськими землями.					
3. Особливості правової охорони сільськогосподарських земель в Україні.					
Тема 7. Правовий режим земель спеціального несільськогосподарського використання.	4/2	2/2		6/10	1-4
1. Поняття, види та функціональне використання земель спеціального несільськогосподарського призначення					
2. Правовий режим земель промисловості.					
3. Правовий режим земель зв'язку.					
4. Правовий режим земель енергетики.					
5. Правовий режим земель оборони.					
6. Правовий режим земель іншого несільськогосподарського використання.					
7. Поняття та функціональне використання земель транспорту.					
8. Склад та види земель транспорту.					
9. Особливості здійснення прав, використання та охорони земель транспорту.					
Всього за осінній семестр	16/ 10	14/ 10		30/ 130	

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу			Рекомендована література ¹	
	Аудиторна робота	Сам роб			
Весняний 8 семестр					
	Лк	П.з / семін . з	Лаб . з.		
Тема 1. ПОНЯТТЯ І СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА Поняття екологічного права як самостійної галузі права України. Місце екологічного права в правовій системі України. Предмет еколого-правового регулювання. Поняття екологічних відносин та їх різновиди залежно від об'єкта природи. Метод еколого-правового регулювання. Принципи екологічного права України: поняття, значення та система. Система екологічного права України.	2/2	4		5/10	1-6
Тема 2. ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ ОБ'ЄКТИ ТА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ. ПРАВО	2/2	4		10 /20	

¹ Конкретне джерело із основної чи додатково рекомендованої літератури

ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ Поняття права власності на природні ресурси, його особливості порівняно з загальним цивільно-правовим поняттям. Зміст права власності на природні ресурси. Специфіка права володіння природними ресурсами. Право користування. Обмежений характер права розпорядження природними ресурсами. Суб'єкти права власності на природні ресурси					1-6
Тема 3. ПРАВОВІ УМОВИ УПРАВЛІННЯ ТА КОНТРОЛЮ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ Загальна характеристика управління у сфері використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища. Система і повноваження органів державного управління в сфері екології. Функції управління у сфері використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища.	2	2		10/20	1-6
Тема 4. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА Поняття юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Екологічне правопорушення як підстава юридичної відповідальності: поняття та види. Види відповідальності за порушення екологічного законодавства. Майнова відповідальність за екологічні правопорушення.	2/2	6		10/20	1-6
Тема 5. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ НАДР Основні поняття гірничого законодавства. Загальна характеристика права користування надрами. Об'єкти права користування надрами. Категорії корисних копалин. Особливості об'єктів права користування надрами. Суб'єкти права користування надрами. Відповідальність за порушення законодавства України про надра.	2	4		6/20	1-6
Тема 6. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ, ВІДНОВЛЕННЯ ТА ОХОРОНИ ВОД Загальна характеристика права водокористування. Поняття “води”, “водний об'єкт”, “водні ресурси”. Об'єкти права водокористування. Суб'єкти права водокористування. Види права водокористування. Правове регулювання оренди водних об'єктів. Підстави припинення права водокористування. Поняття та зміст правової охорони вод.	2/2	4		5/20	1-6
Тема 7. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ	2/2	6		10/	

ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ І ОХОРОНИ ЛІСІВ ТА РОСЛИННОГО СВІТУ Загальна характеристика права користування рослинним світом. Поняття рослинного світу. Право власності та право користування рослинним світом. Правова охорона рослинного світу. Правове регулювання лісових відносин.				20	1-6
Всього	14/ 10	30/ 10		46/ 130	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять</u> , консультацій)	Кількість годин	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)	Кількість годин
ДРН 1. Знати теоретичні розробки у сфері розв'язання колізійних проблем	- проведення лекційних та практичних занять з використання мультимедійних технологій.	15	- додаткове опрацювання лекційного матеріалу; - підготовка до захисту практичних робіт.	20
ДРН 2. Аналізувати зміст нормативних актів України та роз'яснювати їх зміст	- проведення лекційних та практичних занять з використання case-study (метод аналізу конкретних ситуацій).	15	- аналіз проведеної роботи під час виконання практичних завдань; - додаткове опрацювання лекційного матеріалу; - підготовка до захисту практичних робіт; - проходження тренувального тестування за кожною з тем.	20
ДРН 3. Застосовувати правові знання з різних галузей права для оцінювання юридичних фактів, обґрунтовувати їх правову оцінку	- під час викладання матеріалу використовувати метод діалогового навчання, співробітництво студентів (кооперацію), - використання імітаційних методів навчання (побудовані на імітації майбутньої професійної діяльності)	15	- аналіз проведеної роботи під час виконання практичних завдань; - додаткове опрацювання лекційного матеріалу; - підготовка до захисту практичних робіт; - проходження тренувального тестування за кожною з тем.	20
ДРН 4. Логічно (послідовно, з	- ознайомлення студентів з методами	15	- додаткове опрацювання	30

виділенням головного, доказово) викладати правничий матеріал із застосуванням знань різних джерел права.	роботи з нормативно- правовою базою та іншими джерелами земельного права.		лекційного матеріалу; - підготовка до захисту практичних робіт; - аналіз проведеної роботи під час виконання практичних завдань; - проходження тренувального тестування за кожною з тем.	
--	--	--	---	--

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Діагностичне оцінювання (зазначається за потреби)

5.2. Сумативне оцінювання

5.2.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання Осінній 7 семестр (залік)	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1	Модуль 1 (теми 1-3)	50 балів/50%	До 7 тиждень
1.1.	Усні опитування по кожній темі	5 балів /5%	щотижня
1.2.	Аналіз конкретних ситуацій (Case-study) по темі 2-3	10 балів /10%	починаючи з 2-го тижня
1.3	Колоквіум (тема 3)	15 балів /15%	До 7 тижня
1.4	Тестування або презентації студентів	10 балів /10%	До 7 тижня
1.5	Модульний контроль	10 балів /10%	7 тиждень
2.	Модуль 2 (теми 4-7)	50 балів/50%	15 тиждень
2.1	Усні опитування по кожній темі	5 балів /5%	щотижня
2.2.	Аналіз конкретних ситуацій (Case-study) по кожній темі	10 балів /10%	щотижня
2.4	Колоквіум (тема 4-6)	15 балів /15%	До 15 тижня
2.5	Тестування або презентації студентів	10 балів /10%	До 15 тижня
2.6	Модульний контроль	10 балів /10%	До 15 тижня

№	Методи сумативного оцінювання Весняний 8 семестр (іспит)	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1	Модуль 1 (теми 1-3)	35 балів/35%	До 7 тиждень
1.1.	Тестування	5 балів /5%	До 7 тижня
1.2.	Усні опитування	5 балів /5%	щотижня
1.3.	Аналіз конкретних ситуацій (Case-study) по кожній темі	5 балів /5%	щотижня
1.4	Колоквіум (тема 3)	10 балів /10%	До 7 тижня
1.6	Модульний контроль	15 балів /15%	7 тиждень
2.	Модуль 2 (теми 4-7)	35 балів/35%	15 тиждень
2.1	Тестування	5 балів /5%	До 15 тижня
2.2	Усні опитування	5 балів /5%	щотижня
2.3.	Аналіз конкретних ситуацій (Case-study) по кожній темі	5 балів /5%	щотижня
2.4	Індивідуальна дослідницька робота (реферат)	15 балів /5%	До 15 тижня
2.5	Колоквіум (тема 7)	5 балів /5%	До 15 тижня
3	іспит	30 балів /30%	

5.2.2. Критерії оцінювання (осінній семестр)

Компонент ²	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно ³
Практичний кейс (підготовка, презентація, захист)	<7 балів	7-12	13-14 балів	15 балів
	<i>Вимоги щодо завдання не виконано</i>	<i>Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкрити, відсутній аналіз інших підходів до питання</i>	<i>Виконано усі вимоги завдання</i>	<i>Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми</i>
Колоквіум	<3 балів	3-5 балів	6-8 балів	9-10 балів
	<i>Теоретичні відповіді не точні не вірні</i>	<i>Відповіді надані не на всі питання колоквіуму,</i>	<i>Завдання виконані з незначними помилками, студент не достатньо орієнтується в теоретичному матеріалі</i>	<i>Всі завдання виконано, студент добре орієнтується в теоретичному матеріалі</i>
Тестування	0-1 бал	2-3 бали	3-4 балів	5 балів
	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>
Модульний контроль (тест множинного вибору)	0-3 балів	3-7 балів	7-13 балів	13-15 балів
	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>	<i>Залежить від кількості вірних відповідей на тест</i>

5.2.3. Критерії оцінювання (весняний семестр)

Компонент ⁴	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно ⁵
Практичний кейс (підготовка, презентація, захист)	1 балів	2-3	4 балів	5 балів
	<i>Вимоги щодо завдання не виконано</i>	<i>Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкрити, відсутній аналіз інших підходів до питання</i>	<i>Виконано усі вимоги завдання</i>	<i>Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми</i>
Колоквіум	1 балів	2-3	4 балів	5 балів

5.3. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено:

² Зазначити компонент сумативного оцінювання

³ Зазначити розподіл балів та критерії, що зумовлюють рівень оцінки

⁴ Зазначити компонент сумативного оцінювання

⁵ Зазначити розподіл балів та критерії, що зумовлюють рівень оцінки

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Усне опитування після вивчення кожної теми	Під час практичного заняття, після завершення вивчення теми
2	Захист практичних робіт	Через тиждень після їх здачі
3	Усний зворотний зв'язок від викладача під час роботи над практичними роботами протягом занять	Протягом часу, відведеного на викладання дисципліни
4	Проходження тестування з питань теми та з модульного контролю зі зворотнім зв'язком з викладачем	Відповідно до графіку навчального процесу
5	Самооцінювання студентами	Протягом часу, відведеного на викладання дисципліни

Шкала оцінювання, що діє в Сумському національному аграрному університеті

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики, кваліфікаційної роботи	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
69-74	задовільно	
60-68		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

НОРМАТИВНІ АКТИ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
3. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
10. Про оренду землі : Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>

11. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
12. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 № 591-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>
13. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
14. Про Червону книгу України : Закон України від 07.02.2002 № 3055-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text>
15. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
16. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16.10.1992 № 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
17. Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>
18. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13.07.2000 № 1908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14#Text>
19. Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання) : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 № 1030. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2012-%D0%BF#Text>
20. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. Урядовий кур'єр. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
21. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
22. Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди : наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.04.2022 № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text>
23. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18.05.2022 № 295. URL: <https://minagro.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodiki-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-zemelnomu-fondu-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi>
24. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану : наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text>
25. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>
26. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : міжнародний документ від 25.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

Основна:

1. Земельне право : підручник / за ред. М. В. Шульги. - 3-тє вид., доп. і перероб. - Харків : Юрайт, 2023. - 592 с.

2. Земельне право: конспект лекцій / уклад.: М.В. Шульга, С.В. Шарапова, Т.В. Лісова та ін. - Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. - 144 с.
3. Земельне право: конспект лекцій [електронний ресурс] / уклад.: М.В. Шульга, С.В. Шарапова, Т.В. Лісова та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 144 с. URL: <http://77.244.44.2/materials/list.php>
4. Земельні спори: конспект лекцій [електронний ресурс] / уклад.: М. В. Шульга І. В. Ігнатенко, Д. М. Данілік та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 146 с. URL: <http://77.244.44.2/materials/list.php>
5. Екологічне право: підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, Є.П. Суєтнов ін.] ; за ред. А.П. Гетьмана. Харків : Право, 2024. 1008 с.
6. Краснова М. В., Краснова Ю. А. Екологічне право України. Спеціальна та особлива частина: підручник. Київ: НУБіП України 2023. 278 с.
7. Екологічне право у схемах та визначеннях : навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. К. Р. Резворович. Дніпро, 2022. 188 с.
8. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Екологічне право України: воєнний екоцид та заходи протидії. Київ : Кондор, 2025. 164 с.
9. Кодекс України про надра. Науково-практичний коментар / М. О. Лаврінок, М. Ю. Камаса. Харків : Право, 2025. 1000 с.
10. Організація та управління природоохоронною діяльністю : підручник / І. М. Трус, М. М. Твердохліб, М. Д. Гомеля. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2024. 411 с.

Методична література:

Методичні вказівки щодо проведення практичних занять з дисципліни «Екологічне та земельне право» / укл.: В.В. Стрельник, В.В. Нежевело. – Суми, 2025 - 45 с.

Спеціальна:

1. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 516 с
2. Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022. 576 с.
3. Державна реєстрація речових прав на земельні ділянки: конспект лекцій [електронний ресурс] / уклад.: М. В. Шульга С. В. Хомінець, Д. М. Данілік та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 138 с. URL: <http://77.244.44.2/materials/list.php>
4. Нежевело В.В. Актуальні питання публічного адміністрування у сфері користування землями в межах функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні (сучасні проблеми та шляхи вдосконалення). *Krakowskie Studia Małopolskie*. Issue 2022, Volume 3(35), 2022, P.136-148. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ksm/35/ksm3508.pdf>
5. Нежевело В.В. Актуальні питання публічного адміністрування у сфері користування землями в межах функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні (сучасні проблеми та шляхи вдосконалення). *Krakowskie Studia Małopolskie*. Issue 2022, Volume 3(35), 2022, P.136-148. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ksm/35/ksm3508.pdf>
6. Valentyna Nezhevelo. Characteristics of Participants in Public Administration Relations in the Sphere of Land Use of State and Municipal Ownership in Ukraine on the Basis of Ukrainian Legislation (Journal of International Legal Communication) 8(1), 18-26. JILC. <https://doi.org/10.32612/uw.27201643.2023.8.1.pp.18-26>: <https://jilc.e-science.space/wp->

content/uploads/2023/06/JILS-2023-8-1-018-026-Nezhevelo.pdf

(<https://jilc.uw.edu.pl/2023/08/30/jilc-vol-8-no-1-april-2023/>)

7. Нежевело В.В., Роговенко О.В., Петрова Н.О., Мироненко А.О., Розвиток земельних відносин у контексті реформування місцевого самоврядування. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Серія ПРАВО. Випуск 78: частина 1. С. 359-363. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/07/78_part-1.pdf

8. Bogdan Derevyanko, Mykola Lohvynenko, Valentyna Nezhevelo, Liudmyla Nikolenko, Nadiia Zahrisheva. Legal Foundations for Resolving Land Disputes Through Mediation as An Alternative Dispute Resolution Method. European Energy and Environmental Law Review, Volume 32, Issue 5 (2023) pp. 248 – 256. URL: [https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Energy+and+Environmental+Law+Review/32.5%20\[pre-publication\]/EELR2023014](https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Energy+and+Environmental+Law+Review/32.5%20[pre-publication]/EELR2023014)

9. Нежевело В. В., Урютін О. В. Особливості застосування «мовчазної згоди» як конструктивного елементу принципу правової визначеності при реалізації права на безоплатну приватизацію земельних ділянок. *Актуальні проблеми політики*. 2024. Вип. 73. С. 181-185. URL: http://www.app.nuoua.od.ua/archive/73_2024/28.pdf

10. Horban O., Horbachova K., Nezhevelo V., Rud Y., Petrova N.. Labour relations in law enforcement agencies on the example of the prosecutor's office: A comparative analysis of Ukraine and other countries. *Revista da Defensoria Pública do Distrito Federal*, vol. 6, n. 3, 2024, p.p.15-38. URL: <https://revista.defensoria.df.gov.br/revista/index.php/revista/article/view/296/359> (<https://revista.defensoria.df.gov.br/revista/index.php/revista%22>)

11. Нежевело В.В. Безоплатна приватизація земель та викуп ділянок отриманих на праві постійного користування, як способи реалізації прав на землю: проблемні аспекти. Науковий Вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 84: частина 2. С. 223-227. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/08/84-part-2.pdf>

12. Нежевело В.В., Хвостик Я.В., Розвиток земельних відносин в Україні, в контексті охорони земель в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2025. Серія ПРАВО. Випуск 91: частина 2. С. 232-236. Режим доступу: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/91-part-2-1.pdf>

13. Ляш І.М., Нежевело В.В., Практичні аспекти та особливості застосування принципів публічного адміністрування у сфері користування землями державної та комунальної форм власності. Науковий Вісник Ужгородського Національного Університету. 2025. Серія ПРАВО. Випуск 89: частина 2. С. 286-292. Режим доступу: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/07/89-part-2.pdf>

14. Стрельник В., Райденко Б., Вечорка Ю. Удосконалення механізму управління земельними ресурсами населених пунктів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. Випуск 86. 2024 DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.29>

15. [Стрельник В. В. Земельно-майнові права та законні інтереси учасників земельно-орендних правовідносин і їх судовий захист. *Науковий вісник публічного та приватного права* №4, 2024 DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.4.8>](#)

16. Стрельник В.В., Чурилова Т.М. Проблеми відшкодування шкоди навколишньому середовищу України, завданої збройною агресією Російської Федерації. *Екологічне право*. 2022, № 3, URL: <http://www.ecolaw.idpnan.kyiv.ua/2022>

17. Стрельник В.В., Ємець Н. О. Питання поводження з медичними відходами в Україні. *Приватне та публічне право*, 2022 №3 URL:<http://pp-law.in.ua/index.php/2022>

18. Strelnyk V., Rohovenko O. Subjects of the evidentiary process and their peculiarities in cases regarding the protection of property rights in the field of land relations (for example, lease,

- easement, superficies and emphytheusis) *Право і суспільство*, № 4, 2023, с.121-129 DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.4.18>
19. Стрельник В.В., Роговенко О.В. Характеристика земель сільськогосподарського призначення як спеціального об'єкта правового захисту в цивільному судочинстві. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2023. № 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.21>
20. Strelnyk, V.V. The issue of legal responsibility of the Russian Federation for offenses in the field of environmental protection: international legal aspect. Publishing House "Baltija Publishing", 2023. p.254-261 DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-30>
21. Петрова Н.О. Стрельник В.В. Окремі напрями удосконалення правового регулювання діяльності особистих селянських господарств у сфері сільського зеленого туризму. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2023 р. №1. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/30>
22. Антон ТРЕТЯК, Валентина ТРЕТЯК, Наталія КАПІНОС, Вікторія СТРЕЛЬНИК, Наталія ПЕТРОВА Формування природно-екологічного каркасу землекористування на регіональному рівні в контексті забезпечення екологічної стійкості: методичні та методологічні підходи *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія*. Том 4, № 111. 2025. DOI: <http://doi.org/10.17721/1728-2713.111.11>
23. Kapinos, N., Skliar, Yu., Rybina, O., Strelnyk, V. & Bohinska, L. Planning the Development of Land Use of Territorial Communities by the Method of Ecological and Landscape Design. *International Conference on Urban Infrastructure Sustainable Development and Renovation (MistoBud-2025)*. doi:10.1088/1755-1315/1499/1/012059
24. Tretiak, A., Tretiak V., Kapinos, N., Strelnyk, V., Petrova N. (2025). Formation of a natural and ecological framework land use at the regional level: methodological approaches XVIII International Scientific Conference "Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment". DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2025510046>
25. Viktoriia STRELNYK, Nataliia VOLCHENKO, Nataliia BONDAR, Maryna KUZNETSOVA Legal liability for environmental damage caused by armed conflict: international and national legal aspects (the case of Ukraine) *Revista Jurídica Portucalense N Especial* (2026) DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(39.1\)2026.ic-1](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(39.1)2026.ic-1)

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

<http://rada.gov.ua/> – сайт Верховної ради України;
https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/ – Офіційний веб-портал Верховного Суду;
<https://ccu.gov.ua/> - Офіційний веб-портал Конституційного Суду України ;
<https://minjust.gov.ua/> - Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України;
<https://land.gov.ua/> - Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії картографії та кадастру;
<http://www.nbuuv.gov.ua/> – сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського;
<http://www.unidroit.org/> – сайт УНІДРУА;
<http://www.wto.org/> – сайт Світової організації торгівлі;
http://www.law.nyu.edu/library/foreign_intl/ – база посилань Школи права Університету Нью-Йорка;
<http://www.washlaw.edu/forint/> – база посилань Бібліотеки Школи права Університету Уошбурна;
<http://memory.loc.gov/law/GLINv1/GLIN.html> – база посилань Бібліотеки конгресу США;
<http://www.secure.law.cornell.edu/world/> – база посилань Інституту правової інформації Корнельської школи права.

Бібліотеки

1. Адреси Web- серверів національних і українських бібліотек - <http://nbuv.gov.uainternet/libweb.html>
2. Адреси електронної пошти бібліотек України - <http://www.lucl.kiev.ua/win/adresf.html>
3. Бібліотека Верховної Ради України - <http://www.rada.kiev.ua>
4. Наукова бібліотека Сумського національного аграрного університету - <https://library.snau.edu.ua/>
5. Бібліотеки Дніпропетровського національного університету - <http://www.comci.dsr.lp.ua/DSU/libraries>
6. Бібліотека Сумського державного університету - <http://www.sumdu.edu.ua/pages/library/>
7. Державна бібліотека України для юнацтва - <http://www.ukrlibworld.kiev.uauni/>
8. Державна науково-технічна бібліотека України - <http://www.gntb.n-t.org>
9. Електронна бібліотека Київського національного університету імені Тараса Шевченка - <http://www.scilib.univ.kiev.ua>
10. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника - <http://www.lsl.lviv.ua>
11. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка - <http://www.lib-du.univ.kiev.ua>
12. Наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія - <http://www.ukma.kiev.ua>
13. Наукова бібліотека Таврійського національного університету - <http://www.lib.crimea.edu>
14. Наукова бібліотека Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя - <http://www.tu.edu.te.ua/library/>
15. Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету України. Київський політехнічний університет - <http://www.library.ntu-kpi.kiev.ua>
16. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua>
17. Національна парламентська бібліотека України - <http://www.nplu.kiev.ua>
18. Публічна бібліотека ім. Лесі Українки - <http://www.lucl.kiev.ua>
19. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна - <http://www.univer.kharkov.ua>